

สารบัญรูป

บทที่ 1 การศึกษาวิวัฒนาการของมนุษย์

รูปที่ 1.1	วิวัฒนาการของมนุษย์ตามการศึกษาของ Thomas Huxley ในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19	2
รูปที่ 1.2	แฮริสัน ฟอร์ด ในบทบาทนักโบราณคดี จากภาพยนตร์เรื่อง Indiana Jones	3
รูปที่ 1.3	แองเจลีน่า โจลี่ ในบทบาทนักโบราณคดี จากภาพยนตร์เรื่อง Tomb Raider	3
รูปที่ 1.4	เจน กูดอลล์ กำลังศึกษาพฤติกรรมชิมแปนซีในแอฟริกา	4
รูปที่ 1.5	นโปเลียน แชนนอน นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน กำลังให้ชนพื้นเมืองเผ่าหนึ่ง ในอเมริกาใต้ เขียนตักแตงร่างกาย	5
รูปที่ 1.6	ริชาร์ด ลีคกี ซีอูร์ออกสำรวจในแอฟริกาตะวันออก	5
รูปที่ 1.7	นักโบราณคดีกำลังขุดค้นโครงกระดูกมนุษย์	6

บทที่ 2 พันธุศาสตร์กับวิวัฒนาการของมนุษย์

รูปที่ 2.1	เกรเกอร์ เมนเดล	14
รูปที่ 2.2	โครโมโซมของมนุษย์	16
รูปที่ 2.3	ลักษณะของ DNA	17
รูปที่ 2.4	วิวัฒนาการแบบเส้นตรง	21
รูปที่ 2.5	วิวัฒนาการแบบแยกตัว	22
รูปที่ 2.6	วิวัฒนาการแบบรวมตัว	22
รูปที่ 2.7	การผสมพันธุ์ของสัตว์ต่างสายพันธุ์ระหว่างม้ากับลา ผลที่ได้คือฟ็อ	23
รูปที่ 2.8	วิวัฒนาการแบบ anagenesis	24
รูปที่ 2.9	วิวัฒนาการแบบ cladogenesis	25
รูปที่ 2.10	แสดงวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้นอย่างช้า ๆ	26
รูปที่ 2.11	ชาร์ลส ดาร์วิน	26
รูปที่ 2.12	แสดงวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้นเป็นพัก ๆ	27

บทที่ 3 สัตว์ไพรเมต

รูปที่ 3.1	ลักษณะที่แสดงโครงสร้างกระดูกแขนและนิ้วของสัตว์ 3 ชนิด สังเกตว่ามีโครงสร้างเหมือนกัน แต่ทำหน้าที่ต่างกัน	33
รูปที่ 3.2	โครงสร้างของกระดูกต่างกัน แต่ทำหน้าที่เหมือนกัน	34

รูปที่ 3.3 ลักษณะนิ้วที่พัฒนาขึ้นใหม่จากลักษณะแบบดั้งเดิม	35
รูปที่ 3.4 ลิงลม หรือนางอาย	41
รูปที่ 3.5 ทาร์เซีย	42
รูปที่ 3.6 ลีเมอร์	43
รูปที่ 3.7 ลิงในเขตเทือกเขาสูงในญี่ปุ่น	44
รูปที่ 3.8 ลิงบาบูนชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่	45
รูปที่ 3.9 ลิงแมงมุม (spider monkey)	46
รูปที่ 3.10 ชะนีมีความคล่องแคล่วในการห้อยโหน	48
รูปที่ 3.11 ลิงอุรังอุตัง	50
รูปที่ 3.12 กอริลลา	51
รูปที่ 3.13 กะโหลกของกอริลลาตัวผู้	52
รูปที่ 3.14 ลักษณะการเดินสี่เท้าแบบ knuckle walking	52
รูปที่ 3.15 ชิมแพนซี	53
รูปที่ 3.16 การสื่อสารภาษาทางใบหน้าของชิมแพนซี	55
รูปที่ 3.17 โบโนโบ	56
รูปที่ 3.18 โบโนโบมีลักษณะการเดินสองเท้าคล้ายมนุษย์	57
รูปที่ 3.19 โบโนโบเพศเมียมักเล่นอวัยวะเพศโดยใช้นิ้วสัมผัส	58
รูปที่ 3.20 การเล่นทางเพศระหว่างเพศเมียโดยการถูอวัยวะเพศ	58
รูปที่ 3.21 โบโนโบชอบมีเพศสัมพันธ์มากกว่าลิงไม่มีหางชนิดอื่น	58
รูปที่ 3.22 เครื่องมือหินที่กะเทาะโดยโบโนโบ	60

บทที่ 4 มนุษย์: สิ่งมีชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะตัว

รูปที่ 4.1 ลักษณะกะโหลกของมนุษย์ปัจจุบัน	64
รูปที่ 4.2 ลักษณะโครงสร้างกระดูกของกอริลลาและมนุษย์	66
รูปที่ 4.3 ความแตกต่างด้านโครงสร้างและรูปทรงของกระดูกเท้าของชิมแพนซีและมนุษย์	67
รูปที่ 4.4 เปรียบเทียบโครงสร้างกระดูกเชิงกรานของกอริลลา ออสตราโลพิเทคัส และมนุษย์	67
รูปที่ 4.5 ขนาดอวัยวะบางส่วนของเพศชายและของเพศหญิง	69
รูปที่ 4.6 การเจริญเติบโต (ความสูง) ของมนุษย์ในช่วงวัยต่างๆ	71
รูปที่ 4.7 ชิมแพนซีใช้ไม้แห้งรังปลวกเพื่อล่อปลวกออกมาเพื่อจับเป็นอาหาร	73

บทที่ 5 กำเนิดและวิวัฒนาการของสัตว์ไพรเมต

รูปที่ 5.1 เทแรพลิด ซึ่งวิวัฒนาการแยกออกเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมสกุลต่าง ๆ	83
รูปที่ 5.2 เปรียบเทียบลักษณะฟันของสัตว์เลื้อยคลาน และฟันของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม	84
รูปที่ 5.3 กระดก พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีลักษณะดั้งเดิมคล้ายกับไพรเมตรุ่นแรก	86
รูปที่ 5.4 ตัวอย่างกะโหลกของโปรซิเมียในยุคอีโอซีน	88
รูปที่ 5.5 ความแตกต่างระหว่างนิ้วมือของสัตว์ไพรเมต	89
รูปที่ 5.6 ความแตกต่างระหว่างส่วนหน้าของโปรซิเมียกับแอนโทรปอยด์	91
รูปที่ 5.7 ตัวอย่างซากบรรพชีวินจากไฟยุม ประเทศอียิปต์	94
รูปที่ 5.8 ภาพจำลอง อีอีปโตพิเทคัส จากไฟยุม	95
รูปที่ 5.9 ภาพจำลอง โปรคอนซูล	98
รูปที่ 5.10 ตัวอย่างกะโหลก โปรคอนซูล ที่พบในประเทศเคนยา	99
รูปที่ 5.11 กะโหลกของ อะโฟรพิเทคัส	100
รูปที่ 5.12 โมโรโตพิเทคัส พบที่โมโรโต ประเทศอูกานดา	101
รูปที่ 5.13 เคนยาพิเทคัส พบที่ Fort Ternan ประเทศเคนยา	102
รูปที่ 5.14 ตัวอย่าง ทูร์คานาพิเทคัส จากประเทศเคนยา	103
รูปที่ 5.15 ซากกระดูกโครงร่างของ ไตรโอพิเทคัส จากประเทศกรีซ	104
รูปที่ 5.16 ภาพวาดจำลอง ไตรโอพิเทคัส	105
รูปที่ 5.17 กะโหลกส่วนหน้าของ คิวะพิเทคัส พบที่ปากีสถาน	106
รูปที่ 5.18 ฟันและซากกระดูกโครงร่างของ คิวะพิเทคัส	106
รูปที่ 5.19 ตัวอย่างชิ้นส่วนกะโหลกและซากกระดูกโครงร่างของ ลูแฟงพิเทคัส จากประเทศจีน	107
รูปที่ 5.20 ตัวอย่างฟันของ ลูแฟงพิเทคัส เขียงม่วนเอนซิส จากจังหวัดพะเยา	108
รูปที่ 5.21 หุ่นจำลองของ ไซแจนโตพิเทคัส เปรียบเทียบกับมนุษย์ปัจจุบัน	109
รูปที่ 5.22 เปรียบเทียบซากกระดูกโครงร่างและฟันของ ไซแจนโตพิเทคัส กับของมนุษย์ปัจจุบัน	111

บทที่ 6 โฮมินิดส์: ต้นเค้าบรรพบุรุษของมนุษย์

รูปที่ 6.1 แผนผังแสดงสายวิวัฒนาการของโฮมินอยด์และโฮมินิดส์จากหลักฐานพันธุกรรม	114
รูปที่ 6.2 กะโหลกของ ชาเอแลนโทรปัส ชาตเดนซิส จากประเทศซาอุดีอาระเบีย	119
รูปที่ 6.3 ซากบรรพชีวินของ โอโรอริน ทูเจเนซิส พบที่ประเทศเคนยา	121
รูปที่ 6.4 ซากฟันกรามบนของ อาร์ดิพิเทคัส รามิดัส	122
รูปที่ 6.5 แผนที่แสดงตำแหน่งแหล่งที่พบซากบรรพชีวินของ ออสตราโลพิเทคัส	123
รูปที่ 6.6 ศาสตราจารย์ เรย์มอนด์ ดาร์ท กับหัวกะโหลกเด็กจากท้อง แอฟริกาใต้	124

รูปที่ 6.7	กะโหลกเด็กจากห้อง แอฟริกาใต้	124
รูปที่ 6.8	เปรียบเทียบตำแหน่งของฟอราเมน แม็กนัม บนกะโหลกของกอริลลา ออสตราโลพิเทคัส แอฟริกันัส และ โฮโม เซเปียนส์	125
รูปที่ 6.9	ซากฟอสซิลกระดูกและกระดูกเพดานปากของ ออสตราโลพิเทคัส อนาเมนิซิส	127
รูปที่ 6.10	โครงกระดูกของ "ลูซี่" และภาพสันนิษฐานการเดินสองขาของ "ลูซี่"	129
รูปที่ 6.11	รอยเท้าของ ออสตราโลพิเทคัส อฟาเรนซิส ที่แลโทลี แทนซาเนีย	130
รูปที่ 6.12	ภาพเปรียบเทียบกระดูกเชิงกรานของ ออสตราโลพิเทคัส อฟาเรนซิส กับของชิมแพนซี และมนุษย์	131
รูปที่ 6.13	ออสตราโลพิเทคัส อฟาเรนซิส จากฮาดาร์ เอธิโอเปีย	131
รูปที่ 6.14	ซากกระดูกของ ออสตราโลพิเทคัส บานูเรลกาซาลี พบที่ประเทศชาด	132
รูปที่ 6.15	เปรียบเทียบลักษณะขากรรไกรล่างและขากรรไกรบน ของ ออสตราโลพิเทคัส แอฟริกันัส กอริลลา และมนุษย์	134
รูปที่ 6.16	กะโหลกของ ออสตราโลพิเทคัส การ์ฮีย์ จากประเทศเอธิโอเปีย	134
รูปที่ 6.17	เครื่องมือหินที่พบใกล้กับ ออสตราโลพิเทคัส การ์ฮีย์	135
รูปที่ 6.18	กระดูกที่มีรอยตัด	135
รูปที่ 6.19	กะโหลกของ ออสตราโลพิเทคัส แอธีโอปีคัส พบที่ประเทศเคนยา	136
รูปที่ 6.20	กะโหลกของ ออสตราโลพิเทคัส บัวเชอ พบที่โอดดูไว กอร์จ ประเทศแทนซาเนีย	138
รูปที่ 6.21	กะโหลกของ ออสตราโลพิเทคัส โรบัสตัส จากแหล่งสวาร์ตครานส์ แอฟริกาใต้	139
รูปที่ 6.22	ลักษณะกะโหลกของ ออสตราโลพิเทคัส โรบัสตัส	140
รูปที่ 6.23	ภาพจำลองแสดงวิถีชีวิตของ ออสตราโลพิเทคัส โรบัสตัส ในแอฟริกาใต้	141
รูปที่ 6.24	ภาพเปรียบเทียบรอยสีกบนพื้นกรามของ ออสตราโลพิเทคัส แอฟริกันัส และ ออสตราโลพิเทคัส โรบัสตัส	142
รูปที่ 6.25	กะโหลกของ ออสตราโลพิเทคัส โรบัสตัส และเขี้ยวเสือดาว และภาพสันนิษฐาน แสดงถึงวิธีการคาบ ออสตราโลพิเทคัส โรบัสตัส ของเสือดาว	142
รูปที่ 6.26	กะโหลกของ เคนยานโทรปัส จากเคนยา	143
รูปที่ 6.27	ภาพเปรียบเทียบความแตกต่างในเรื่องปริมาณการได้รับความร้อนจากดวงอาทิตย์ และพื้นดิน และการระบายความร้อนจากร่างกาย จากการเดินบนสองเท้าและ การเดินสี่เท้า	146
รูปที่ 6.28	ลำดับวิวัฒนาการของโฮมินิดส์สกุลและสายพันธุ์ต่าง ๆ	147

บทที่ 7 บรรพบุรุษของมนุษย์สกุล โฮโม	
รูปที่ 7.1 ชิ้นส่วนกะโหลกของ โฮโม แอบิลิส	151
รูปที่ 7.2 ภาพจำลองรูปร่างลักษณะของ โฮโม แอบิลิส	151
รูปที่ 7.3 ฟันของ โฮโม แอบิลิส	152
รูปที่ 7.4 เครื่องมือหินแบบ โอลโดวาน	153
รูปที่ 7.5 กะโหลกของ โฮโม รูดอล์ฟเฟนซิส	154
รูปที่ 7.6 เปรียบเทียบกะโหลกของ โฮโม แอบิลิส กับ โฮโม รูดอล์ฟเฟนซิส	155
รูปที่ 7.7 ชิ้นส่วนกะโหลกของ โฮโม อีเรกตัส จากแหล่งตรินิล อินโดนีเซีย	156
รูปที่ 7.8 ชิ้นส่วนกะโหลกซึ่งเชื่อว่าเป็นของ "ลำปางแมน"	157
รูปที่ 7.9 ซากบรรพชีวินที่พบที่ ตมานิชิ มีลักษณะคล้าย โฮโม อีเรกตัส	158
รูปที่ 7.10 รูปร่างและส่วนสูงของ โฮโม อีเรกตัส เมื่อเทียบกับมนุษย์ปัจจุบัน	161
รูปที่ 7.11 เครื่องมือหินแบบ อาชูเลียน	162
รูปที่ 7.12 เครื่องมือหินแบบอาชูเลียน	164
รูปที่ 7.13 ขั้นตอนการผลิตเครื่องมือหินแบบอาชูเลียน	164
รูปที่ 7.14 ขวานมือแบบอาชูเลียน	165
รูปที่ 7.15 เส้นแบ่งวัฒนธรรมเครื่องมือหินแบบอาชูเลียน	166
รูปที่ 7.16 เครื่องมือสับตัดขนาดใหญ่ จากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	167
รูปที่ 7.17 ภาพจำลองวิถีชีวิตและการใช้ไฟของ โฮโม อีเรกตัส	169
รูปที่ 7.18 โครงกระดูกของ โฮโม เออร์แกสเตอร์	170
รูปที่ 7.19 ภาพเปรียบเทียบร่างกายของ โฮโม เออร์แกสเตอร์ กับ ออสตราโลพิเทคัส	171
รูปที่ 7.20 ชิ้นส่วนกะโหลกของ โฮโม แอนติเชสเซอร์ จากประเทศสเปน	176
รูปที่ 7.21 ชิ้นส่วนขากระดูกกลางของ โฮโม ไฮเดลเบอร์เกนซิส พบในประเทศเยอรมนี	177
รูปที่ 7.22 ตัวอย่างกะโหลกของ โฮโม ไฮเดลเบอร์เกนซิส จากพื้นที่ต่างๆ	178
รูปที่ 7.23 เครื่องมือหินแบบอาชูเลียนรุ่นหลัง	179
รูปที่ 7.24 หอกไม้คันพบจากแหล่งโบราณคดีในเยอรมนี	180
รูปที่ 7.25 หินกรวดแม่น้ำที่มีรูปร่างคล้ายตุ๊กตามนุษย์ พบที่ประเทศอิสราเอล	181
รูปที่ 7.26 กะโหลกของนีแอนเดอร์ทัล พบที่ประเทศเยอรมนี	182
รูปที่ 7.27 ขอบเขตการแพร่กระจายของนีแอนเดอร์ทัล	183
รูปที่ 7.28 ภาพจำลองแสดงวิถีชีวิตของนีแอนเดอร์ทัล	183
รูปที่ 7.29 ลักษณะของนีแอนเดอร์ทัลจากที่ต่างๆ	184
รูปที่ 7.30 เปรียบเทียบลักษณะของนีแอนเดอร์ทัลกับมนุษย์ปัจจุบัน	184

รูปที่ 7.31 เครื่องมือหินแบบมุลเตอร์เรียน	185
รูปที่ 7.32 หลุมฝังศพมนุษย์นีแอนเดอร์ทัลที่ถ้ำชานิดาร์ ประเทศอิรัก	186
รูปที่ 7.33 หลุมฝังศพมนุษย์นีแอนเดอร์ทัล ที่แหล่งถ้ำเคบารา อิสราเอล	186
รูปที่ 7.34 เที้ยวสัตว์ที่มีร่องรอยการเจาะรูและหั่นเป็นร่อง	187
/	
บทที่ 8 โฮโม เซเปียนส์: วิวัฒนาการของมนุษย์ปัจจุบัน	
รูปที่ 8.1 ภาพแสดงทฤษฎีการเข้ามาแทนที่	195
รูปที่ 8.2 เส้นทางอพยพออกจากแอฟริกาของ โฮโม เซเปียนส์ ตามทฤษฎีการเข้ามาแทนที่	195
รูปที่ 8.3 ภาพแสดงกำเนิด โฮโม เซเปียนส์ ตามแนวคิดทฤษฎี "ความต่อเนื่องในแต่ละพื้นที่"	196
รูปที่ 8.4 ภาพแสดงกำเนิด โฮโม เซเปียนส์ ตามแนวคิดทฤษฎี "ทฤษฎีสายกลาง"	198
รูปที่ 8.5 กะโหลกของ โฮโม เซเปียนส์ ไฮดาลดู พบที่เอธิโอเปีย	199
รูปที่ 8.6 ชิ้นส่วนกะโหลกของ โฮโม เซเปียนส์ จากแหล่งโอโม เอธิโอเปีย	200
รูปที่ 8.7 ชิ้นส่วนกะโหลกของ โฮโม เซเปียนส์ จากถ้ำบอร์เดอร์ แอฟริกาใต้	200
รูปที่ 8.8 ไมโตคอนเดรียล ดีเอ็นเอ	202
รูปที่ 8.9 เครื่องมือกระดูกสัตว์พบที่แหล่งคาแทนดา ประเทศซาอีร์	205
รูปที่ 8.10 เครื่องมือใบมีดจากแหล่งบาริงโก เคนยา	206
รูปที่ 8.11 เครื่องมือใบมีดจากแหล่งปากแม่น้ำกาลาซี แอฟริกาใต้	206
รูปที่ 8.12 เครื่องมือหินที่เรียกว่า "burin"	207
รูปที่ 8.13 เครื่องมือใบมีดหินจากแหล่งโบราณคดี Leang Burung อินโดนีเซีย	207
รูปที่ 8.14 ลูกปัดทำจากเปลือกไข่นกกระจอกเทศ จากแหล่งถ้ำ Enkapune Ya Muto เคนยา	208
รูปที่ 8.15 ลูกปัดทำจากเปลือกหอย จากแหล่ง Uçagizli ตุรกี	208
รูปที่ 8.16 แท่งดินเทศสีแดง ที่มีรอยตกแต่งด้วยลายเส้นไขว้ จากแอฟริกาใต้	209
รูปที่ 8.17 ลักษณะกะโหลกของ โฮโม เซเปียนส์	210
รูปที่ 8.18 ความแตกต่างระหว่างกะโหลกของ โฮโม เซเปียนส์ ในพื้นที่แตกต่างกัน	211
รูปที่ 8.19 ตัวอย่างเครื่องมือใบมีด	213
รูปที่ 8.20 ภาพสันนิษฐานลักษณะกระท่อมที่แหล่งโบราณคดีมอลตา รัสเซีย	214
รูปที่ 8.21 ภาพสันนิษฐานที่พักสร้างด้วยกระดูกช้างแมมมอธ ที่แหล่งโบราณคดีในยูเครน	214
รูปที่ 8.22 ตัวอย่างภาพเขียนสีในถ้ำในยุโรป	215
รูปที่ 8.23 ตัวอย่างประติมากรรมรูปปั้นและรูปแกะสลักตุ๊กตาวินัส	216
รูปที่ 8.24 ต้นไม้ตระกูลแสดงวิวัฒนาการของโฮมินิดส์ สกุลและสายพันธุ์ต่างๆ	220

บทที่ 9 การแพร่กระจายของ โฮโม เซเปียนส์	
รูปที่ 9.1 แผนที่แสดงการแพร่กระจายของ โฮโม เซเปียนส์ ในภูมิภาคต่างๆ ของโลก	223
รูปที่ 9.2 กะโหลก โฮโม เซเปียนส์ จากแหล่งโบราณคดีเจเบล เฮอร์รู ประเทศโมร็อกโก	224
รูปที่ 9.3 เครื่องมือหินขนาดเล็ก	226
รูปที่ 9.4 ภาพวาดรูปทวารแอนติโลป พบในแอฟริกาใต้	227
รูปที่ 9.5 ชุดโบราณวัตถุ จากแอฟริกาเหนือ	228
รูปที่ 9.6 กะโหลกของโฮโม เซเปียนส์ พบที่ Skhul	229
รูปที่ 9.7 กะโหลกของโฮโม เซเปียนส์ พบที่ Qafzeh	229
รูปที่ 9.8 ตัวอย่างบ้านแบบ Subterranean ที่แหล่ง Nevali Cori ตุรกี	230
รูปที่ 9.9 ครกและสากจากแหล่งโบราณคดี Wadi Hammeh จอร์แดน	231
รูปที่ 9.10 ป้อมที่เจอร์โก อิสราเอล	232
รูปที่ 9.11 เครื่องมือหินในวัฒนธรรมชาเตลเพอร์โรเนียน	233
รูปที่ 9.12 ภาพจำลองหน้าตาของมนุษย์โครมันยอง	234
รูปที่ 9.13 ประติมากรรมรูปครึ่งคนครึ่งสิงโต ทำจากงาช้างแมมมอธ	235
รูปที่ 9.14 หลุมฝังศพที่แหล่งซังจีร์ รัสเซีย	236
รูปที่ 9.15 โดยเฉพาะรูปปั้นวินัส	237
รูปที่ 9.16 เครื่องมือหินฟลินต์รูปหัวหอก หรือเครื่องปลายแหลมรูปใบไม้	238
รูปที่ 9.17 ภาพวาดบนผนังถ้ำลาสโก ฝรั่งเศส	239
รูปที่ 9.18 กะโหลก โฮโม เซเปียนส์ จากแหล่งหลิวเจียง ประเทศจีน	240
รูปที่ 9.19 กะโหลก โฮโม เซเปียนส์ จากแหล่งมินาโตกาว่า ญี่ปุ่น	241
รูปที่ 9.20 โฮโม เซเปียนส์ หรือวัดจักแมน จากอินโดนีเซีย	242
รูปที่ 9.21 โฮโม เซเปียนส์ จากถ้ำนีอาห์ เกาะบอร์เนียว รัฐซาราวัก ประเทศมาเลเซีย	243
รูปที่ 9.22 ชิ้นส่วนกะโหลก โฮโม เซเปียนส์ จากถ้ำตาบง เกาะปาลาวัน ฟิลิปปินส์	243
รูปที่ 9.23 กะโหลกมนุษย์ฮอบบิท เทียบกับของมนุษย์ปัจจุบัน	244
รูปที่ 9.24 ภาพจำลองมนุษย์ฮอบบิท เทียบกับมนุษย์ปัจจุบัน	245
รูปที่ 9.25 มนุษย์แปริค มาเลเซีย	247
รูปที่ 9.26 โครงกระดูกของ โฮโม เซเปียนส์ ที่ถ้ำหมอเขียว จังหวัดกระบี่	248
รูปที่ 9.27 กะโหลก ของ โฮโม เซเปียนส์ ที่ถ้ำลอด จังหวัดแม่ฮ่องสอน	249
รูปที่ 9.28 เครื่องมือใบมีดจากแหล่งถ้ำในเวียดนาม	249
รูปที่ 9.29 หลุมฝังศพที่แหล่งโบราณคดีโคกพนมดี จังหวัดชลบุรี	250
รูปที่ 9.30 โครงกระดูกของ โฮโม เซเปียนส์ ที่พบใกล้ทะเลสาบมันโก ออสเตรเลีย	252

บทที่ 9 การแพร่กระจายของ โฮโม เซเปียนส์	
รูปที่ 9.1 แผนที่แสดงการแพร่กระจายของ โฮโม เซเปียนส์ ในภูมิภาคต่างๆ ของโลก	223
รูปที่ 9.2 กะโหลก โฮโม เซเปียนส์ จากแหล่งโบราณคดีเจเบล เออร์รู ประเทศโมร็อกโก	224
รูปที่ 9.3 เครื่องมือหินขนาดเล็ก	226
รูปที่ 9.4 ภาพวาดรูปทวารแอนติโลป พบในแอฟริกาใต้	227
รูปที่ 9.5 ชุดโบราณวัตถุ จากแอฟริกาเหนือ	228
รูปที่ 9.6 กะโหลกของโฮโม เซเปียนส์ พบที่ Skhul	229
รูปที่ 9.7 กะโหลกของโฮโม เซเปียนส์ พบที่ Qafzeh	229
รูปที่ 9.8 ตัวอย่างบ้านแบบ Subterranean ที่แหล่ง Nevali Cori ตุรกี	230
รูปที่ 9.9 ครกและสากจากแหล่งโบราณคดี Wadi Hammeh จอร์แดน	231
รูปที่ 9.10 ป้อมที่เจริโก อิสราเอล	232
รูปที่ 9.11 เครื่องมือหินในวัฒนธรรมชาเตลเพอร์โรเนียน	233
รูปที่ 9.12 ภาพจำลองหน้าตาของมนุษย์โครมันยอง	234
รูปที่ 9.13 ประติมากรรมรูปครึ่งคนครึ่งสิงโต ทำจากงาช้างแมมมอธ	235
รูปที่ 9.14 หลุมฝังศพที่แหล่งชังจีร์ รัสเซีย	236
รูปที่ 9.15 โดยเฉพาะรูปปั้นวินัส	237
รูปที่ 9.16 เครื่องมือหินฟลินต์รูปหัวหอก หรือเครื่องปลายแหลมรูปใบไม้	238
รูปที่ 9.17 ภาพวาดบนผนังถ้ำลาสโก ฝรั่งเศส	239
รูปที่ 9.18 กะโหลก โฮโม เซเปียนส์ จากแหล่งหลิวเจียง ประเทศจีน	240
รูปที่ 9.19 กะโหลก โฮโม เซเปียนส์ จากแหล่งมินาโตกาว่า ญี่ปุ่น	241
รูปที่ 9.20 โฮโม เซเปียนส์ หรือวัดจักแมน จากอินโดนีเซีย	242
รูปที่ 9.21 โฮโม เซเปียนส์ จากถ้ำนีอาห์ เกาะบอร์เนียว รัฐซาราวัก ประเทศมาเลเซีย	243
รูปที่ 9.22 ชิ้นส่วนกะโหลก โฮโม เซเปียนส์ จากถ้ำตาบัน เกาะปาลาวัน ฟิลิปปินส์	243
รูปที่ 9.23 กะโหลกมนุษย์ฮอบบิท เทียบกับของมนุษย์ปัจจุบัน	244
รูปที่ 9.24 ภาพจำลองมนุษย์ฮอบบิท เทียบกับมนุษย์ปัจจุบัน	245
รูปที่ 9.25 มนุษย์เปรัก มาเลเซีย	247
รูปที่ 9.26 โครงกระดูกของ โฮโม เซเปียนส์ ที่ถ้ำหมอเขียว จังหวัดกระบี่	248
รูปที่ 9.27 กะโหลก ของ โฮโม เซเปียนส์ ที่ถ้ำลอด จังหวัดแม่ฮ่องสอน	249
รูปที่ 9.28 เครื่องมือใบมีดจากแหล่งถ้ำในเวียดนาม	249
รูปที่ 9.29 หลุมฝังศพที่แหล่งโบราณคดีโคกพนมดี จังหวัดชลบุรี	250
รูปที่ 9.30 โครงกระดูกของ โฮโม เซเปียนส์ ที่พบใกล้ทะเลสาบมันโก ออสเตรเลีย	252

รูปที่ 9.31 กะโหลกของ โฮโม เซเปียนส์ จากแหล่ง Keilor ออสเตรเลีย	252
รูปที่ 9.32 กะโหลกของ โฮโม เซเปียนส์ จากแหล่ง Kow Swamp ออสเตรเลีย	253
รูปที่ 9.33 เครื่องมือหินยุคไพลสโตซีนตอนปลายในออสเตรเลีย	255
รูปที่ 9.34 เส้นทางอพยพเข้าสู่ทวีปอเมริกา ของ โฮโม เซเปียนส์	256
รูปที่ 9.35 เครื่องมือหินที่แหล่งโบราณคดีเคคัสฮิลล์ ในมลรัฐเวอร์จิเนีย สหรัฐอเมริกา	257
รูปที่ 9.36 ภาพเครื่องมือหิน ที่แหล่งโบราณคดีมอนเต เวอร์ดี ประเทศชิลี อเมริกาใต้	257
รูปที่ 9.37 กะโหลกของ "ลูเซีย" พบที่ประเทศบราซิล และภาพจำลองหน้าตาของ "ลูเซีย"	258
รูปที่ 9.38 เครื่องมือหินแบบ Clovis Point	258